

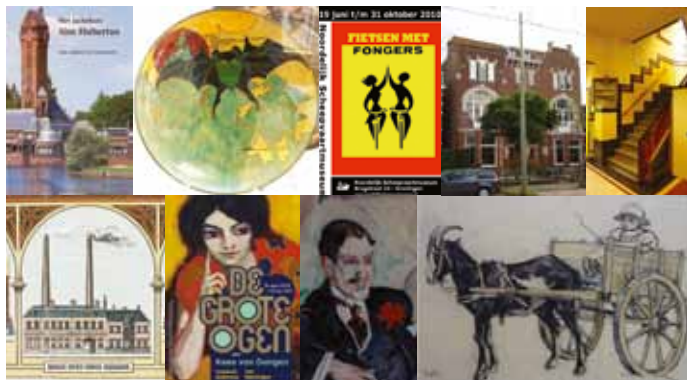

NIEUWSBRIEF

oktober 2010 nr 4

Vereniging Vrienden Nieuwe Kunst 1900

www.vvnk.nl / secretaris: Steenstraat 89A2, 6828 CH Arnhem, tel: 06 - 1623 0042, e-mail: secretaris@vvnk.nl

BELANGRIJKE DATA

- Zaterdag 13 november: Bezoek aan De Hoge veluwe, Kröller-Müller Museum en Jachthuis St. Hubertus)

IN DIT NUMMER

- Van het bestuur: statutenwijziging SSK, hulp bij verspreiding folders, aan- en afmelden bij excursies. (pag2)
- Evenementen: 13 november (Park de Hoge Veluwe, Kröller-Müller Museum en Jachthuis St. Hubertus) (pag3)
- Art nouveau ornamentiek in Den Haag: Rozenburg en Le Japon artistique (pag 4)
- Boekbespreking: Gedurfd Verzamelen (pag 10) en De duizelingwekkende jaren (pag 11)
- Terugblik excursie Rijswijk op 16 september (pag 15)
- Tentoonstellingsagenda (pag 16)

Statutenwijziging SSK

Zoals al eerder vermeld ligt er een voorstel tot wijziging van de statuten van de Stichting Schone Kunsten dat conform artikel 10 lid 1 van die statuten door een Algemene Ledenvergadering van de VVNK dient te worden goedgekeurd. Een toelichting en de volledige tekst kunnen worden gedownload van onze website www.vvnk.nl. De toelichting is ook apart bij deze nieuwsbrief gevoegd samen met de invulstrook voor deelname aan het evenement op zaterdag 13 november: Park de Hoge Veluwe, Kröller-Müller Museum en Jachthuis St Hubertus. De volledige tekst kan op verzoek ook door de penningmeester Thea de Hilster (tel 0299-432522) worden toegezonden. Op 13 November zal om 12:00 uur ook een buitengewone ALV worden gehouden. De agenda is:

- Opening
- Bespreking en besluitvorming over de statutenwijziging van de SSK
- Wat verder ter tafel komt
- Sluiting

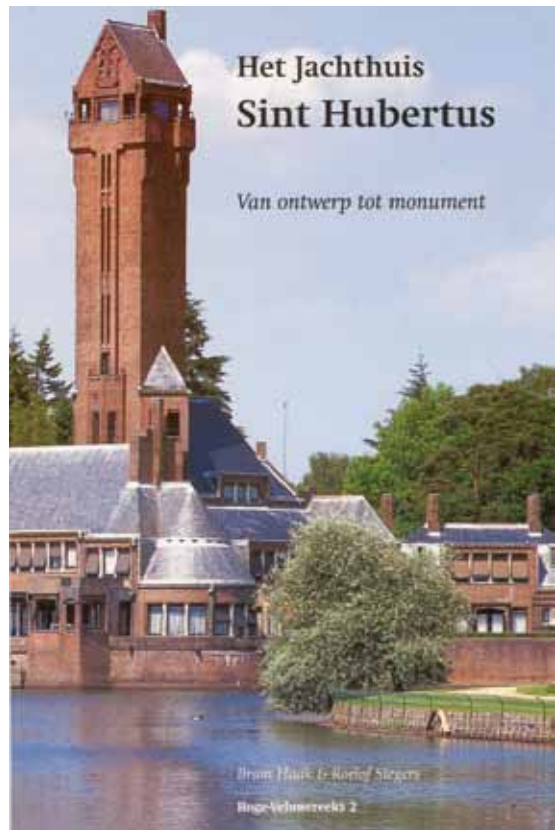
Hulp bij verspreiding folders

Ons ledental is gestaag klimmende. Uiteraard vinden wij dit een verheugende ontwikkeling. Onze folder speelt daarbij een niet onbelangrijke rol. Graag zouden wij de hulp van u willen inroepen bij de verspreiding. Dit kan door folders mee te nemen naar cursussen op het gebied van de Art Nouveau/Art Deco maar ook door behulpzaam te zijn bij de verspreiding van onze folder bij musea, antiekwinkels, galeries etc. Leden die ons daarbij willen on-

dersteunen kunnen zich per email melden bij redactie@vvnk.nl of telefonisch bij Ben Stork 06 2355 2634.

Aan/afmelden bij excursies

Het gevolg van een stijgend ledental is dat er meestal meer aanmeldingen voor excursies zijn dan plaatsen. Om die reden heeft het bestuur besloten dat er bij overtekening maximaal 1 introductie mee mag worden genomen. Verder het vriendelijke maar dringende verzoek om u zo spoedig mogelijk af te melden als men onverhoopt verhindert is. Dan kunnen wij alsnog iemand van de reservelijst een plezier doen.

Park de Hoge Veluwe, Kröller-Müller Museum en Jachthuis St Hubertus. Excursie op zaterdag 13 november a.s.

Helene Kröller-Müller (1869-1939) verzamelde van 1907 tot 1922 schilderijen van kunstenaars uit haar tijd. Bij haar keuze werd zij geadviseerd door kunstpedagoog Dr H.P. Bremmer. De favoriet van mevrouw Kröller was Vincent van Gogh waarvan zij 91 schilderijen en ca 180 werken op papier kocht.

Haar verzameling groeide uit tot een indrukwekkende collectie die zij in 1935 schonk aan de Nederlandse Staat onder de voorwaarde dat er een museum voor zou worden gebouwd. Het gebouw is een ontwerp van architect Henry van de Velde en staat in Park De Hoge Veluwe. Helene was de eerste directeur.

In de vijftiger jaren kozen haar opvolgers voor uitbreiding van de verzameling met o.a. moderne beeldhouwkunst en in de zeventiger jaren ontwierp Wim Quist een nieuwe vleugel aan het museum.

Op de Hoge Veluwe liet het echtpaar Kröller-Müller door Berlage een jachtverblijf bouwen. De vorm is ontleend aan een hertengewei en de naam Sint Hubertus aan de beschermheilige van de jacht. Niet alleen het gebouw maar ook het grootste deel van het meubilair werd door Berlage ontworpen. In het gebouw zijn werken te zien van

Altorf, Lebau, Van Zijl, Mendes da Costa en Rädcker. Drie van onze leden zijn rondleider in het Jachthuis, in principe leiden zij ons rond.

Toegang en Parkeren

Park De hoge Veluwe is een Stichting en de entreprijzen zijn hoog. Bij de ingang Otterlo krijgen VVNK leden en hun introducés op vertoon van hun VVNK-pasje een voucher, dit wordt verrekend met de deelnamesom voor leden € 24 en voor introducés € 27. De museumkaart noch 60/65+ geven reductie; Vereniging Rembrandtkaarthouders hebben gratis entree ook voor hun auto. In de deelnamesom is begrepen de entreprijs voor park, museum, lezing, rondleiding en een kopje koffie met cake. Parkeren kan voor de ingang á € 2. Voor € 6 kunt u de auto meenemen in het park. Degenen die hun auto voor de ingang parkeren kunnen verder wandelen of gebruik maken van een witte fiets. De afstand toegangshek Otterlo tot het Kröller-Möller Museum bedraagt 3 km. De afstand van het museum naar het Jachtslot is ca 7 km die we het snelst kunnen overbruggen met een auto. Daarom een vriendelijk verzoek aan degenen die met hun auto het park ingaan hiervoor de vrije plaatsen in hun auto beschikbaar te stellen aan degenen die met het openbaar vervoer komen. Graag in uw opgave aangeven of u anderen mee wilt nemen en hoeveel plaatsen u hebt. Het bestuur restitueert hiervoor per auto € 4 van de parkeerkosten in het park.

Aanmelding uiterlijk 7 november a.s. Aanmelden kan via de bijgevoegde aanmeldstrook en via internet (www.vvnk.nl/evenementen.html). Graag opgeven of u met openbaar vervoer of auto komt. Al-

leen degenen die niet meekunnen omdat het maximale aantal wordt overschreden krijgen hiervan uiterlijk 8 november bericht. Op alle anderen wordt gerekend. Indien men onverhoopt verhinderd is wil men dit graag zo spoedig mogelijk doorgeven, dan kan iemand anders in uw plaats mee.

Telefonische informatie vanaf 7 november bij Resl von Bönninghausen 030-2316910 bij voorkeur tussen 9:00 uur-10:00 uur en op 13 november via 0612874553.

Bereikbaarheid

Per auto snelweg A1, A50 of A 12 richting Ede, Otterlo. Volg daar de borden Park De Hoge Veluwe.

Vanaf station Ede-Wageningen rijdt elk halfuur bus 108s Veolia naar Otterlo. Op de rotonde in Otterlo stapt u over op bus 106 Veolia die stopt voor het Krölller-Müller Museum, reistijd ca 25 minuten. Zie ook www.anwb.nl/routeplanner. De laatste bussen vertrekken van het museum om 17:16 en 17:46 uur.

Het park is geopend van 9:00 - 18:00 uur en het museum is open vanaf 10:00 uur.

Informatie over Park De Hoge Veluwe vindt u onder www.hogeveluwe.nl.

Programma

- 10:30 uur ontvangst met koffie en cake in Museum Krölller-Müller.
- 11:00 uur lezing door Drs Angeline Breemer 'Keuzes van mevrouw Krölller-Müller' en Architectuur Krölller-Müller Museum.
- 12:00 uur korte vergadering betr. Statutenwijziging SSK, zie elders in deze Nieuwsbrief.
- 12:30 uur lunch voor eigen rekening in zelfbedieningsrestaurant Maître Jacques U kunt ook een zelf meegebrachte boterham eten in de beeldentuin.
- 13:30 uur bestuurslid mevrouw Lieske Tibbe neemt geïnteresseerden mee voor een rondleiding langs enkele topstukken uit de collectie. Vooral interessant voor degenen die de vaste collectie van het museum al kennen.
- 13:30 uur GROEP 1 gaat per auto (carpool) of witte fiets naar het Jachthuis St Hubertus voor een rondleiding. Aanvang 14:00 uur.
GROEP 2 gaat mee met Lieske Tibbe of bekijkt zelf de museumcollectie.
- 14:30 uur GROEP 2 gaat naar het Jachthuis (zie boven) voor de rondleiding om 15.00 uur.
GROEP 1 kan na de rondleiding in het Jachthuis met de auto (carpooling) of witte-fiets naar het museum, het museonder of wandelen in het park.

ART NOUVEAU ORNAMENTIEK IN DEN HAAG: ROZENBURG EN LE JAPON ARTISTIQUE

Dit artikel is geschreven aan de hand van een scriptie ingezonden voor de VVNK scriptieprijs

Muriël Geenen

In het voorjaar van 1888 introduceerde Siegfried Bing de uitgave van *Le Japon artistique* (Parijs 1888-1891) met de volgende woorden: 'This art is permanently bound together with ours. It is like a drop of blood that has been mingled with our blood, and no power on earth is able to separate it again.' De Parijse kunsthandelaar, -verzamelaar en -criticus had het over de Japanse kunst; zijn uitspraak illustreert het belang dat hij hechtte aan de invloed van deze kunst op de Europese. En dat was niet onterecht, wanneer men de kunst(nijverheid) productie uit deze periode beschouwt. Er waren vele voorbeelden te vinden van westerse producten met een Japanse inslag. Dat was ook specifiek in Nederland het geval, waar het zogenaamde Japonisme met name aansloeg in de keramiek, als eerste bij de Haagse Plaatelbakkerij Rozenburg.

Een kleine 120 jaar later vond mijn eerste kennismaking met het tijdschrift plaats in het Van Gogh Museum, tijdens de tentoonstelling *De oorsprong van L'Art Nouveau*. *Het Bing imperium* (26 november 2004 tot 27 februari 2005). Ik was onmiddellijk onder de indruk en toen ik enige tijd later een onderwerp voor mijn afstudeeronderzoek nodig had, was de keuze al snel gemaakt. Mijn

oriënterend literatuuronderzoek zorgde vervolgens voor een scherpere omlijning van mijn afstudeeronderwerp: er werd hier en daar voorzichtig melding gemaakt van een mogelijke invloed van *Le Japon artistique* op het Rozenburgerkeramiek. Ik wilde weten in hoeverre hiervan sprake was geweest en wist dat ik moest beginnen met het schetsen van een kunsthistorische context, waarin de Nieuwe Kunst, het Japonisme en de Nederlandse keramiek aan de orde moesten komen.

Het Japonisme en de Nieuwe Kunst

In het algemeen verstaan we onder Japonisme de brede invloed die de Japanse kunst vanaf circa 1860 uitoefende op de Westerse kunst. Het Japonisme heeft effect gehad op de keuze van onderwerp, vormgeving, materiaal en techniek van de Westerse kunstenaar die genoeg had van het historisme en, in de zoektocht naar een nieuwe stijl, de Japanse kunst ging gebruiken als een rijke bron van inspiratie. Het Japonisme was vooral een Franse aangelegenheid, maar de invloed ervan was in heel West-Europa merkbaar. Ten tijde van Bings uitspraak over de Japanse kunst kende het Japonisme een hoogtepunt in Frankrijk. Het land van de rijzende zon was ook populair bij niet-kunstenaars: er werden verzamelingen aangelegd met Japanse kunst, winkels geopend waar men deze producten kon kopen, publicaties uitgebracht met allerlei aspecten van het Verre Oosten als onderwerp en tentoonstellingen georganiseerd waar het publiek zich kon verbazen over de rijke cultuur van Japan.

In Nederland speelde het Japonisme een rol van betekenis in de zogenaamde pictu-

rale of versierende verschijningsvorm van de Nieuwe Kunst. Deze Nederlandse variant van de Art Nouveau is mede ontstaan uit een, onder zogenaamde kenners van de goede smaak gevoelde, vrij algemene onvrede met de toestand van de kunstnijverheid. De Nieuwe Kunst is daarmee onder andere het resultaat van de inspanningen van een aantal theoretici en kunstenaars dat zich inspande voor een vernieuwing in de versieringskunst, waarmee het peil van de nationale (kunst)industrie weer op niveau gebracht moest worden. De Nieuwe Kunst is grofweg te verdelen in twee stromingen, namelijk de versierende (of picturale) en de constructieve. Jan Veth verwoordde deze tweedeling voor het eerst in 1894. De picturale richting door Veth geassocieerd met schilders, exclusief tekenonderwijs en de zucht naar ongebreidelde versiering paste in de smaak van een groot en steeds welvarender wordend publiek. Het ornament speelde een belangrijke rol en producten werden weelderig gedecoreerd, waarbij er vaak een opvallende overeenkomst aan te wijzen is met de Frans-Japanse ornamentiek. Het Japanse ornament decoraties met driedimensionale florale motieven die zonder schaduwwerking zijn weergegeven tegen een achtergrond zonder ruimte of diepte bereikte Nederland onder andere via Frankrijk: een groep kunstenaars liet zich hierdoor beïnvloeden en ging over tot verwerking van gestileerde aspecten van flora en fauna als versieringsmotieven.

De constructieve richting werd door Veth geassocieerd met eenvoud, eerlijkheid van het handwerk, goede vormgeving van het gebruiks aardewerk, socialistische gelijkheidsidealen en antikapitalistische tendensen. De gebruikte vormen moesten logisch voortvloeien uit het materiaal en het doel

van het voorwerp. Het mocht in beperkte mate gedecoreerd worden, mits in overeenstemming met het materiaal en de toegepaste techniek.

Keramik in Nederland

Kort na 1890 bloeide de Nederlandse kunstnijverheid op. Als gevolg van de groeiende welvaart en de afschaffing van de oktrooibelasting werden er nieuwe aardewerkfabrieken opgericht die zich, als reactie op het eerder besproken intensieve streven naar een nieuwe vormgeving, richtten op de Nieuwe Kunst. In de productie van deze nieuwe fabrieken is er in grote lijnen sprake van hetzelfde onderscheid als er binnen de stroming te zien is: enerzijds wordt er een groep fabrieken opgericht waarvan (een groot deel van) de fabricage te rekenen is tot de versierende richting. Enkele voorbeelden zijn de Faïence- en Tegelfabriek Holland (Utrecht, 1894-1933), de Firma Weduwe N.S.A. Brantjes & Co. (Purmerend, 1895-1904), de N.V. Plaatelbakkerij Zuid-Holland (Gouda, 1898-1965) en de Plaatelbakkerij Purmerend (1903-1907).

Aan de andere kant zien we het ontstaan van fabrieken zoals de Fayencefabriek Amstelhoek (Amsterdam, 1894/95-1910) en Plaatelbakkerij De Distel (Amsterdam, 1895-1923), waar producten werden vervaardigd die onder te brengen zijn bij de constructieve variant. In de literatuur wordt doorgaans meer aandacht besteed aan deze richting, daar veel auteurs de toepassingen ervan zien als het meest geslaagde antwoord op de zoektocht naar een nieuwe en verantwoorde gebruikskunst.

De eerste groep fabrieken dankt haar bestaansrecht aan de Haagse Plaatelbakkerij Rozenburg. Dit bedrijf had een dermate

groot succes met haar aardewerk dat fabrieken zoals Holland, Brantjes en Zuid-Holland de producten begonnen na te volgen. Het gaat hier om de groep producten die vanaf circa 1890/1892 bij Rozenburg ontstonden in de picturale variant van de Nieuwe Kunst. Dit sieraardewerk was op de hierboven genoemde Frans-Japanse decoratiewijze versierd met naturalistische motieven van flora en fauna, die zonder schaduwwerking in heldere en lichte kleuren aangebracht werden op een lichte ondergrond. Bij Rozenburg werden ook andere soorten decoraties toegepast, ook op gebruiks aardewerk, maar dit type komt niet in aanmerking voor mijn onderzoek.

Le Japon artistique

Tussen mei 1888 en april 1891 gaf Siegfried Bing een tijdschrift uit over de Japanse kunst getiteld *Le Japon artistique, documents d'art et d'industrie*. Het werd maandelijks in drie talen uitgegeven; naast de Franse versie was er een Engelse uitgave (*Artistic Japan*) en een Duitse (*Japanischer Formenschatz*). Elk tijdschrift bevatte een kort essay waarin enkele kleine zwartwit illustraties waren opgenomen en een, doorgaans, tiental paginagrote kleurenlithografieën, die voorzien waren van een gedegen toelichting. De artikelen behandelden allerlei aspecten van de Japanse kunst, niet alleen de houtsnede, maar bijvoorbeeld ook het theater en de edelsmeedkunst. Met het blad wilde Bing, zoals hij zijn lezers kunstenaars, verzamelaars en belangstellenden in het voorwoord ervan voorhoudt, de liefhebbers in staat stellen zich een juister beeld van de Japanse kunst en cultuur te vormen; de meeste mensen kenden deze namelijk alleen van de etalages van de commerciële bazaars. De producten die men hier aanbood waren in meerdere opzichten goedkoop te noemen (prijs en

kwaliteit). Het blad was daarnaast bedoeld als inspiratie voor kunstenaars die zich bezighielden met (het ontwerp van) toekomstige kunstnijverheidsproducten.

Rozenburg en het maandblad

Le Japon artistique had een zekere bekendheid in Nederland, hoewel we vrijwel niets weten over de oplage en de verspreiding ervan. Wel is bekend dat het bijvoorbeeld aanwezig was op de Haagse Academie, waar het gebruikt werd als zogenaamd voorbeeld- of ornamentboek. Kunst- en kunstnijverheidsscholen gebruikten dit soort boeken voor hun studenten (aankomend architecten, kunstenaars, ambachtslieden en vormgevers) om ze met behulp ervan tot een verantwoorde eigentijdse vormgeving te laten komen. Daar vele plateelschilders hun opleiding hadden genoten bij de Haagse Academie (en Rozenburg de leerlingsschilders er in de avonduren naar toe stuurde voor een opleiding), was het tijdschrift via de Academie bij hun bekend. Bovendien, en dat is misschien nog wel belangrijker, was het aanwezig in de bedrijfsbibliotheek van Rozenburg.

Om tot een uitspraak te komen over de mate van het gebruik van het tijdschrift in de fabriek, heb ik de illustraties in de 36 exemplaren van *Le Japon artistique* letterlijk naast de decoraties op het Rozenburgkeramiek gelegd. In dit onderzoek, waarin opvallende en minder opvallende gelijkenissen tussen beide aan te treffen zijn, zijn drie typen overeenkomsten naar voren gekomen, die soms ook alle drie met elkaar samenvallen. Het betreft hier overeenkomsten op het gebied van de compositie, de gebruikte onderwerpen of thema's en de manier waarop elementen van de voostelling vormgegeven zijn.

Fig. 1. Wandbord,
1899-1903.
Particuliere collectie.

Wat betreft de gebruikte onderwerpen, kent de spaarzame literatuur een tweetal beschreven voorbeelden, namelijk het gebruik van de gouden regen en een zwemmende karper als decor voor enkele vazen en wandborden, die respectievelijk als een kleurenplaat in een omslag van *Le Japon artistique* voorkwamen. Minstens zo interessant is een wandbord of schotel waar ik tijdens mijn onderzoek op stuitte waarop we een decoratie van een vleermuis aantreffen, die regelrecht lijkt te zijn overgenomen van een illustratie in *Le Japon artistique*.

Fig. 2. Illustratie uit *Le Japon artistique*

De op het wandbord afgebeelde vleermuis is een exacte kopie van het voorbeeld en ook de achtergrond vertoont grote overeenkomsten; zo wordt de maan gedeeltelijk overlapt door de vleermuisvleugel. Alleen de wolken zijn verschillend weergegeven en heeft het wandbord een gestileerde silhouet van een bos als achtergrond gekregen. Tijdens een zoektocht naar de titel van een ander werk van Hokusai stuitte ik per toeval op de oorspronkelijke afbeelding met de vleermuis, die van deze Japanse kunst-

Fig. 3. Katsushika Hokusai,
Quick Guide to Drawing,
1812

naar bleek te zijn. De illustratie in het tijdschrift is ook zeer verwant aan een vergelijkbaar wandbord uit 1901: deze vleermuis is alleen iets groter en de wolken zijn net iets anders vormgegeven. (fig 1-4) Ook andere dieren die als afbeelding in het tijdschrift voorkomen, zijn bij Rozenburg gebruikt als onderdeel van enkele decors. Zo zijn bijvoorbeeld de spin, al dan niet in combinatie met een spinweb, de kikker, de hagedis, de salamander, de schildpad, de haan en verschillende soorten vissen te zien op het sieraardewerk van Rozenburg.

Bij een gebruikte compositie is het natuurlijk moeilijker om te beweren dat hiervoor afbeeldingen in het tijdschrift als voorbeeld hebben gediend, daar de gebruikte compositie net zo goed aan de eigen fantasie ontsproten kan zijn; wellicht ook na het bestuderen van allerlei afbeeldingen in het blad met soortgelijke composities. De compositie van de plaat met vogeltjes en bloesemtakken van Hokusai is vergelijkbaar met vele decors bij Rozenburg, met name bij het eierschaalporselein. De asymmetrie, de diagonale richting en de afwisseling tussen open en opgevulde vlakken zijn bij beide herkenbaar. Een goed voorbeeld hiervan is het decor van een vaasje uit 1914, waarop de plaatsing in het vlak van vogels

Fig. 4. Wandbord,
1901.
STANYA collectie.

Fig. 5. Vaasje, 1914, h 16 cm.
Particuliere collectie.

en planten vergelijkbaar is met Hokusai's compositie. (Fig 5-6)

Fig. 6. Plaat CA,
Le Japon artistique.

Als laatste in deze reeks vergelijkingen iets over de invulling van de vlakken op het keramiek met fijn arceerwerk of stippeltjes. In verschillende bronnen wordt gesuggereerd dat deze uitwerking geboren is uit technische noodzaak, daar de vlakken te groot zouden zijn om ze netjes egaal in te vullen. Dit is ongetwijfeld waar, maar toch vermoed ik dat deze techniek ook uit artistiek oogpunt is gebruikt. In *Le Japon artistique* vinden we enkele platen waarop een vergelijk-

Fig. 7. Plaat DB,
Le Japon artistique.

bare techniek is toegepast, zoals de plaat met de vlinders. Het is niet ondenkbaar dat de plateelschilders naar aanleiding van deze voorbeelden geïnspireerd zijn geraakt om de techniek toe passen of dat zij, door bestudering van deze voorbeelden, bevestigd werden in de juistheid van hun keuze voor deze techniek. Hoe dan ook was er voor de asbak uit 1899

Fig. 8. Asbak, 1899, Ø
15 cm.
*Collectie Gemeente
Museum Den Haag.*

geen technische noodzaak om het erop afgebeelde fantasieornament te stippelen. Andere voorbeelden met gestippelde ornamenten of vlakvulling treffen we aan op

Fig. 9. Vaas, 1901, h 23 cm.
*Collectie Boymans Van Beuningen,
Rotterdam.*

een vaas uit 1901 en in het decor met vogels en orchideeën op een bonbonnière uit 1904. (Fig 7,8,9,10)

Tot slot

In de bedrijfsbibliotheek waren nog 39 andere titels aanwezig; een aantal hiervan – bijvoorbeeld *Fantaisies Décoratives* (Parijs 1886-1887) en *L'Art Japonais* (Parijs 1883) – lijkt op min of meer dezelfde wijze gebruikt te zijn als *Le Japon artistique*, maar de hoeveelheid aangetroffen overeenkomsten tussen vormgeving, motiefkeuze en uitwerking van (een onderdeel van) de Rozenburgdecoraties en deze boeken is vele malen kleiner dan die

Fig. 10. Bonbonnière,
1904, h 12 cm.
*Collectie Proportio
Divina, Arnhem.*

met *Le Japon artistique*. Omdat directeur J. Jurriaan Kok liever deze voorbeeld- of ornamentboeken aanschafte dan dat hij investeerde in kunstenaars die in staat waren hun eigen ornamentiek te ontwikkelen, speelden ze een belangrijke rol bij Rozenburg. Maar alleen al gezien het grote aantal gelijkenissen tussen de decoraties op de producten ener-

zijds en de illustraties in het blad anderzijds kan geconcludeerd worden dat *Le Japon artistique* hét belangrijkste voorbeeldboek bij Rozenburg was. En daarmee werd het bij de fabriek gebruikt op een manier die Siegfried Bing met de introductie van het blad voor ogen had, namelijk als inspiratiebron voor kunstenaars die zich bezighielden met het ontwerp van kunstnijverheidsproducten.

GEDURFD VERZAMELEN

Van Chagall tot Mondriaan

Huibert Schijf en Edward van Voolen (red.), Waanders, Zwolle 2010.

ISBN 9789040076626, 200 p., 29,50

Lyda Vollebregt

Verzamelen is een actueel onderwerp omdat er in de kunstwereld aandacht is voor particuliere verzamelaars, hun verzameling en mecenaat, dit naast het mecenaat van bedrijven. In dit kader is het boek *Gedurfd Verzamelen* een interessant boek omdat je leest hoe in de periode rond 1900 er contact gelegd werd met kunstenaars en hoe de handel verliep. Het boek gaat over het Joods mecenaat en kunst tussen 1885 en 1940.

Eerst wordt er stilgestaan bij de opkomst van de Joodse bourgeoisie tegen het einde van de negentiende eeuw in de grote steden van Europa. Verschillende kapitaalkrachtige Joden profileerden zich toen als kunstmecenas. In Nederland werd er bescheiden verzameld en het mecenaat kwam sporadisch voor. Opvallend was dat de Nederlands-joodse verzamelaars zich niet speciaal richtten op werk van joodse kunstenaars. Hun keuze werd bepaald door hun smaak en vriendschappen met kunstenaars. Dat gold zeker voor Van Wezel, Beffie als Slijper.

Andries S.
van Wezel

De levens van drie gepassioneerde joodse kunst-

verzamelaars: Andries van Wezel (1856-1921), Willem Wolff Beffie (1880-1950) en Salomon Slijper (1884-1971) en de opbouw van de collecties zijn uitvoerig beschreven. Zij steunden in die periode betrekkelijk onbekende kunstenaars zoals Piet Mondriaan, Jozef en Isaac Israëls, Jan Sluijters, Alexej Jawlensky en Marc Chagall, grondleggers van stromingen uit de moderne kunst: De Haagse School, Amsterdamse impressionisten en nu internationaal gewaardeerde kunstenaars.

Van Wezel verzamelde schilderijen en tekeningen van bekende Nederlandse en Franse schilders uit zijn tijd, onder andere Camille Corot, Jacob Maris, J.B. Jongkind en Isaac Israëls. Hij liet in 1921 honderdvijftig werken na aan het Rijksmuseum. Van Wezel was met enkele anderen een voorloper op dit gebied.

Willem Wolff Beffie

Beffie, rijk geworden in de diamanthandel, legde tussen 1912 en 1918 een grote verzameling avant-garde kunst aan. Naast het werk van Jan Sluijters en Leo Gestel bezat hij schilderijen en tekeningen van Kandinsky, Klee, Marc, Jawlenski en andere kunstenaars van de groep *Der Blaue Reiter* uit München en werk van Franse kunstenaars als Le Fauconnier en Maillol. In 1920 bood hij zijn 500 kunstwerken als bruikleen aan het Stedelijk Museum aan, maar dat had geen interesse. Later is zijn collectie via de kunsthandel over de wereld verspreid geraakt en langs een omweg zijn drie werken van Chagall in het Stedelijk

Salomon B.
Slijper

terecht gekomen.

Salomon Slijper verzamelde schilderijen en tekeningen van Mondriaan. Slijper leerde Mondriaan in 1914 kennen in Laren waar hij geregeld met hem omging tot Mondriaan in 1919 verhuisde naar Parijs. De correspondentie bleef en Slijper zocht hem een paar keer op in Parijs. Slijper liet 195 werken van Mondriaan, waarvan er 109 reeds in bruikleen van het museum waren, na aan het Haags gemeentemuseum. Zo verkreeg het museum een collectie van wereldfaam.

Zeer recent is in een la van het Haags Gemeentemuseum een vroeg werk van Mondriaan afkomstig uit het legaat van Slijper gevonden en dit jaar gerestaureerd, nadat de tekening "Veld met bomengroep bij avond" (1906) al bijna veertig jaar onopvallend en in slechte staat in het museumdepot had gelegen. Sinds kort vormt het landschap het hoogtepunt van de tentoonstelling Koel modern, realisme in Nederland (1907-1944).

De publicatie *Gedurfd Verzamelen* stoelt op een onderzoeksproject door experts op het gebied van kunstgeschiedenis, sociale geschiedenis en mecenaat. De bijlage met brieffragmenten, de noten en de lijst met literatuur maakt het boek tot een gedegen studie naar het joods mecenaatschap. Het is goed te lezen, rijk geïllustreerd, het maakt je nieuwsgierig omdat de tot nu toe onderbelichte rol van joden in het stimuleren en verzamelen van contemporaine kunst in Nederland toegankelijk beschreven wordt.

BOEKBESPREKING

Is er wel nieuws onder de zon?

Meeslepende geschiedschrijving over begin 20ste eeuw toont parallellen met nu

Veranderingen gaan sneller dan ooit. Dat vinden we nu. Maar we vonden het een eeuw geleden ook al, en Philipp Blom illustreert dat met een verhelderend gedachtenexperiment. Dat schrijft Bernard Hulsmann in zijn uitvoerige boekbespreking die wij hebben overgenomen van:

<http://www.nrcboeken.nl/recensie/is-er-wel-nieuws-onder-de-zon>

De duizelingwekkende jaren. Europa 1900-1914 .

Philipp Blom, Vertaling Toon Dohmen, De Bezige Bij, 530 blz. 34,90

De 19de eeuw eindigde pas in 1914, luidt een historisch cliché. Er was een 'Grote Oorlog' voor nodig om een einde te maken aan vermolmden koninkrijken als het tsaristische Rusland en de Habsburgse dubbelmonarchie en de weg te effenen voor het moderne, 20ste-eeuwse Europa.

De duizelingwekkende jaren. Europa 1900-1914 van de Duitse historicus en schrijver Philipp Blom (1970), dat vorig jaar in Engeland als *The Vertigo Years* verscheen, is een grondige afrekening met dit cliché. 'De moderne wereld was al een feit voordat de eerste Duitse soldaat de Belgische grens was overgestoken', aldus Blom in het laatste hoofdstuk van *De duizelingwekkende jaren*. De belangrijkste intellectuele, wetenschappelijke en emotionele veranderingen die het Europa van de 20ste eeuw hebben bepaald,

vonden allemaal plaats in de jaren vóór 1914.

En dat waren er nogal wat, zo heeft Blom in de daaraan voorafgaande veertien hoofdstukken laten zien. Zijn veelzijdigheid komt hem goed van pas bij zijn indrukwekkende beschrijving van de eerste vijftien jaar van de 20ste eeuw in Europa – eerder publiceerde Blom onder meer een geschiedenis van verzamelingen en verzamelaars (*To Have and To Hold*) en van de 18de-eeuwse Franse encyclopedisten (*Enlightening the World*), een gids van Oostenrijkse wijnen, twee romans en een vertaling van Geert Maks Amsterdam.

Blom schrijft net zo makkelijk over de schilderijen van Kazimir Malevitsj, de scheikundige ontdekkingen van het Franse echtpaar Curie en de opkomst van warenhuizen, als over de schokkende muziek van Igor Strawinsky, de racistische opvattingen van de grondlegger van de antroposofie Rudolf Steiner en de Wereldtentoonstelling van 1900 in Parijs. Alleen Einsteins relativiteitstheorie legt hij op zo'n onnodig ingewikkelde manier uit dat er geen touw aan vast te knopen is.

Om te bewijzen dat de 20ste eeuw in Europa niet pas met WO I begon, nodigt Blom in de inleiding de lezer uit tot een gedachtenexperiment. Dit moet het tijdperk 1900-1914 ontdoen van de schaduw die de oorlog en alles wat daarna kwam, erover hebben geworpen. 'Stel u voor dat u niets zou weten over de moord in Sarajevo, over de Somme, de beurskrach, de Reichskristallnacht, Stalingrad, Auschwitz, Hiroshima, de Goelag of de Berlijnse Muur, maar dat de geschiedenis zich na de millenniumwisseling kalm in het menselijk geheugen had genesteld.'

Het resultaat van Bloms experiment is een beschrijving van de eerste jaren van de 20ste eeuw die in veel opzichten op het begin van de 21ste lijkt. 'Niet in het minst vanwege hun open karakter: in 1910 en zelfs in 1914 had niemand een duidelijk idee hoe de toekomst eruit zou zien, wie de macht zou hebben, welk politiek stelsel dominant zou worden, of welk soort samenleving uit de onstuimige veranderingen tevoorschijn zou komen.'

Na deze opmerking is het onmogelijk om De duizelingwekkende jaren te lezen zonder voortdurend vergelijkingen te maken met de huidige tijd. Bijna dagelijks krijg je als krantenlezer ingepeperd dat digitalisering, mondialisering, klimaat- en kredietcrises enzovoorts zorgen voor snellere en grotere veranderingen dan ooit tevoren. Maar is het ook wáár?

De moderne man wordt steeds onzekerder, zo lees je regelmatig in lifestyle-bijlagen. Dit zou komen doordat er tegengestelde eisen aan hem worden gesteld. Een beest in bed moet hij zijn, maar ook een zorgzame vader en zachte echtgenoot. Maar de man was een eeuw geleden ook al onzeker, legt Blom uit in het hoofdstuk over het jaar 1908 – elk jaar heeft een hoofdstuk met een eigen thema. Dat kwam onder meer door de suffragettes die vrouwenkiesrecht eisten en radicale feministes als de Duitse Anita Augspurg (1857-1943) die het huwelijk als slavernij beschouwden. 'Het huwelijk en seksualiteit, vrije liefde, homoseksualiteit, geboorteplanning en abortus: alles werd ter discussie gesteld in traktaten, toespraken en debatten, alsof Nietzsches herwaardering van alle waarden slechts een kwestie van tijd was.'

PHILIPP BLOM

De duizeling wekkende jaren

EUROPA
1900-1914

*'Philipp Blom schrijft hier een unieke geschiedenis. Dit was de ontroering
van de schaker van de wereld. Dit waren de jaren van de mannen die zelf
behoefden van hun eigen schik en vreesde. Pastorieën'*

Guert Mak

De grote onzekerheid van de Europese man had, onder heel veel meer, twee gevolgen. Veel mannen beklemtoonden hun mannelijkheid door het dragen van snorren en door elkaar voortdurend uit te dagen voor duels. Nooit eerder duelleerden mannen zo vaak om hun eer als in het begin van de 20ste eeuw, aldus Blom.

Andere mannen kregen juist 'vrouwelijke' zenuwziekten en waanvoorstellingen, die soms leidden tot gruweldaden. Zo vermoordde de Zuid-Duitse dorpsleraar Ernst August Wagner in 1913 eerst zijn vrouw en vier kinderen en schoot hij later, nadat hij drie liter melk had besteld voor de volgende dag en rustig een pul bier had gedronken,

met zijn Mauser nog acht dorpelingen dood. 'Neurasthenie' was in het Europa van een eeuw geleden een ware volksziekte die vooral mannen trof.

Of neem een verschijnsel als terreur. De beginjaren van de 21ste eeuw heten het tijdperk van de War on Terror, maar het aantal slachtoffers van terreur in het Europa van de afgelopen jaren valt in het niet bij dat van honderd jaar geleden. In Rusland werden om de haverklap aanslagen gepleegd op ministers en hoge ambtenaren – Blom spreekt van 70.000 slachtoffers van terreur, alleen al in Rusland.

En wie denkt dat de wereld pas een dorp is geworden sinds de doorbraak van internet, heeft het mis. Persfoto's en kranten zorgden een eeuw geleden ook al voor een verkleining van de wereld, beweert Blom, 'en verleenden een dwingend karakter aan realiteiten die soms zo ver weg speelden dat het net zo goed sprookjes hadden kunnen zijn'. Hetzelfde geldt voor reizen. Veel moderne Europeanen gaan nu een weekje met vakantie in Thailand, maar honderd jaar geleden veranderden spoorwegen 'kuststeden die een generatie eerder nog onbereikbaar ver weg hadden geleken, in populaire vakantiebestemmingen voor de massa's'.

Zo gaat het maar door. Vreemdelingenhaat? Honderd jaar geleden was in veel Europese landen een virulent antisemitisme heel gewoon. Seksualisering van de samenleving? Sint-Petersburg telde een eeuw geleden zo'n 50.000 prostituees, dat wil zeggen: 1 hoer op 10 mannen. Genetische manipulatie? Het wemelde toen in Europa ook al van 'eugenetische' verenigingen die pleitten voor een verbetering van het menselijk ras door bijvoorbeeld de minder bedeeden

te steriliseren of te doden. De populariteit van retro-architectuur? Het verlangen naar een geïdealiseerd, eenvoudiger verleden als reactie op de razendsnelle modernisering deed zich ook al een eeuw geleden voor. Ook toen tierden neostijlen welig.

Er zijn weinig aspecten van het politieke, sociale, culturele en dagelijkse leven van de Europeanen die Blom niet behandelt in *De duizelingwekkende jaren*. Hij begint bij Louis Blériot die in 1909 als eerste over het Kanaal vloog, behandelt dan de toenmalige technische verbeteringen van auto's, locomotieven en fietsen, gaat vervolgens even in op de superieure Duitse techniek dankzij het goede onderwijs, legt daarna kort uit waarom Henry Ford zulke goede en goedkope auto's kon maken en eindigt met de verheerlijking van snelheid door Italiaanse en Russische futuristen.

Zo is Bloms boek net zo duizelingwekkend geworden als de jaren die het beschrijft. Soms vliegt de auteur uit de bocht. Over een affiche van de Oostenrijkse kunstenaar Gustav Klimt beweert hij bijvoorbeeld dat het lege beeldvlak een provocatie was aan het adres van de Weense middenklasse die zo verzot was op salons vol snuisterijen en ornamenten. Maar als Klimt natuurlijk iets niet was, dan was het anti-ornamentalist. In veel van zijn schilderijen zijn menselijke figuren juist overwoekerd door krullen en versieringen. Dit laatste verklaart ook waarom Klimt de best betaalde Oostenrijkse kunstenaar van zijn tijd was, zoals Blom een paar keer vermeldt. Zijn schilderijen pasten juist goed in de Weense salons.

Ook op zijn grenzeloze bewondering voor Sigmund Freud, een sleutelfiguur in *De*

duizelingwekkende jaren, valt wel iets af te dingen. Blom windt zich op over het gebrek aan erkenning voor de Weense psychiater in zijn eigen stad. Hij kreeg er slechts een bijzonder hoogleraarschap aangeboden. Achteraf gezien was die 'miskennis' geheel in lijn met de criteria voor wetenschappelijk onderzoek die een andere Wiener, Karl Popper, later zou formuleren. Volgens hem kan Freuds werk onmogelijk wetenschappelijk worden genoemd en valt het hoogstens in de categorie geniale speculaties.

Op de vraag of de veranderingen een eeuw geleden sneller en groter waren dan nu, geeft Blom uiteindelijk geen antwoord. Wel laat hij overtuigend zien dat al in het begin van de vorige eeuw het 'moderne' levensgevoel heerste, met onzekerheid en fragmentatie als belangrijkste kenmerken. Ook speculeert hij niet over hoe het begin van de 21ste eeuw zal eindigen. Of de huidige duizelingwekkende jaren op eenzelfde grote kladderadatsch zullen uitlopen als die van honderd jaar geleden, kan hij de lezer niet voorspellen. Net zoals de Europeanen in de jaren 1900-1914 niet wisten dat hun een rampzalige oorlog stond te wachten.

TERUGBLIK EXCURSIE RIJSWIJK OP 16 SEPTEMBER

Op 16 september zijn we met een select gezelschap van 17 personen 's ochtends op bezoek geweest bij het Instituut Collectie Nederland. We hebben daar kunnen proeven aan de verzameling beeldende en toegepaste kunst (schilderijen, tekeningen en grafiek, beeldhouwwerken, keramiek, meubelen en glaskunst) die daar worden beheerd en regelmatig worden ondergebracht in Rijksgebouwen en musea. 's Middags zijn we onder de enthousiaste begeleiding van

de secretaris van de Historische Vereniging Rijswijk de heer Wim Dammers de wijk Leeuwendaal doorgewandeld en hebben daar veel interessante villa's kunnen bekijken. Behalve Art Nouveau architectuur zijn we ook voorbeelden van de Amsterdamse School en de Nieuwe Zakelijkheid tegen gekomen. Klap op de vuurpijl was het onverwachte bezoek dat we aan de openbare basisschool Nicolaas Beets in de aanliggende wijk Cromvliet mochten brengen. Dit fraaie staaltje architectuur van de Rijswijkse architect M. Zwanenburg

in functionalistische vormen van de Nieuwe Zakelijkheid is in 1924 gereed gekomen. De school bevat nog veel originele details, zoals duidelijk te zien op de foto's van ons lid de heer Frans Roosen.

Volgend jaar zal de excursie worden herhaald.

Boven:
trap
Nicolaas
Beets-
school.
Rechts
pand
Geest-
brugweg

Links: twee panden aan de
Geesbrugweg.
Boven: Hal Nicolaas Beets-
school.
Rechts: Overgeblevenen op
excursie in Rijswijk.

TENTOONSTELLINGAGENDA per september 2010

Ina van Gent en Ben Stork

Amsterdam - Van Gogh Museum
020-5705200 / www.vangoghmuseum.nl

Illusie en werkelijkheid. Naturalistische schilderijen, foto's en film, 1875-1918.

08-10-2010 t/m 16-01-2011

In het laatste kwart van de 19de eeuw was het naturalisme een van de dominante stromingen in de schilderkunst. In deze eerste overzichtstentoonstelling over het naturalisme wordt de stroming vanuit verschillende invalshoeken belicht: de thematiek, het schilderproces en de reacties van de critici en het publiek. Ook wordt de impact van deze intrigerende en vaak levensgrote werken op de vroege film getoond.

Vincent van Gogh en het naturalisme. 08-10-2010 t/m 16-01-2011

Vincent van Gogh was een groot bewonderaar van de kunstenaars van het naturalisme. Hij had vele goedkope prenten naar de schilderijen van deze meesters verzameld, die hij talloze malen heeft bestudeerd en die voor hem een grote inspiratiebron vormden. Een selectie van deze prenten en Van Goghs werk zal te zien zijn op de tweede verdieping van het Rietveldgebouw.

Buiten schilderen: mythe en realiteit. T/m 23-01-2011

In de jaarlijkse presentatie 'Atelierprak-

tijk' staat het schilderij Rotsen bij Villerville-sur-mer van Charles-François Daubigny uit de collectie van Museum Mesdag centraal. Dit werk werd gezien als een mijlpaal voor het impressionisme, omdat het volgens de eerste biografie over Daubigny uit 1875 volledig buiten zou zijn geschilderd.

Bergen – Museum Kranenburgh
072 – 5898927

www.museumkranenburgh.nl

Kranenburgh voor de Kunst. T/m 31-10-2010 *

Over en weer: Henri en Friso ten Holt t/m 31-10-2010 *

Domburg – Museum Marie Tak van Poortvliet

0118-584618

www.marietakvanpoortvlietmuseum.nl

Jan Sluijters in de Caldic Collectie. T/m 14-11-10 *

Drents Museum
Tijdelijk gesloten.

Elburg – Museum Elburg

0525 - 681 341 / www.museumelburg.nl

Jos Lussenburg - Op golven van verbeelding. T/m 8-1-2011

Geen kunstenaar heeft

zijn naam en persoonlijkheid zó sterk verbonden met de stad Elburg en haar bevolking als Jos Lussenburg (1889–1975). Veel

Elburgers herinneren hem nog als bevlogen dirigent en tientallen bewoners van de stad hebben een schilderij van hem in huis. Ook elders op de Veluwe en in de voormalige Zuiderzeesteden is het werk van de kunstenaar nog steeds mateloos populair en worden herinneringen aan de even innemende als flamboyante persoonlijkheid gekoesterd.

Voor Museum Elburg is dat voldoende reden om het 100 jarig jubileum in 2010 te vieren met een grote overzichtstentoonstelling

waarin de nadruk zal liggen op werk uit particuliere collecties. Een expositie waarin alle aspecten van het kunstenaarschap van Jos Lussenburg aan de orde komen. Niet alleen zijn schilderijen met stoere botters, maar ook stilleven, portretten, stadsgezichten, landschappen en interieurs komen ruimschoots aan bod.

's-Gravenhage - Gemeentemuseum
070-3381111 / www.gemeentemuseum.nl

Gerrit Benner. Schilderijen, particuliere schenking. T/m 17-10-2010 *)

Horrix en Mutters: twee Haagse meubelfabrikanten. Nederlandse wooncultuur in de 19^e eeuw en de eerste helft van de 20^e eeuw. 18-09-2010 t/m 12-12-2010. *)

Groningen – Kunstlievend Genootschap Pictura

050-3122953 / www.pictura-groningen.nl

Edzard Koning 'Terug in Pictura' Natuur en figuur van een Groninger schilder. T/m 17-10-2010

Na een inspirerende jeugd in de provincie Groningen en na het doorlopen van de Haagse kunstacademie werd de jonge

Edzard Koning aangetrokken door de vele kunststromingen rond 1900. Als Impressionist en als volgeling van de Haagse School was hij een romanticus die geloofde in een bezielde natuur. Na zijn studieperiode in Groningen, Den Haag en Parijs, vestigde hij zich op de afgelegen Veluwe. Zelf noemde hij zijn stijl verdroomd impressionisme.

Behalve als schilder werd hij zeer gewaardeerd om zijn illustraties van Van Eedens De Kleine Johannes (1898) en Ella in het Feenrijk (1902). Zijn medewerking aan de Verkade Albums (1914-1919), zijn kalenders en de Voor het Kind ansichtkaarten (1935) zijn ook zeer bekend. Edzards werken worden gekenmerkt door zijn intense studie van de natuur en van het boerenleven; kinderen en dieren spelen ook een belangrijke rol in zijn werk. Zijn werk is karakteristiek voor de vroeg 20ste eeuwse topografie van nederlandse dorpsgezichten en landschappen. Voor het eerst stelde hij zijn werk tentoon in het Kunstlievend Genootschap Pictura waar hij in 1907 deelnam aan de Tentoonstelling voor Levende Meesters. Hij was een bekend en geliefd schilder en zijn werk is vaak tentoongesteld. Ruim één eeuw later is hij terug in Pictura met een breed overzicht van zijn oeuvre uit de familie collectie. Een deel van de werken is te koop.

Groningen – Noordelijk Scheepvaartmuseum
050-3122202

www.noordelijkscheepvaartmuseum.nl

'Fietsen met Fongers'

T/m 31 okt 2010

Tot en met 31 oktober 2010 staat het

Noordelijk Scheepvaartmuseum in het teken van de tentoonstelling "Fietzen met Fongers". Eind negentiende eeuw, om precies te zijn in 1885, ontstond in de noordelijke binnenstad van Groningen een

rijwielfabriek die tot de meest vooraanstaande op het Europese continent zou uitgroeien. Groningen heeft met Fongers een merk van internationale klasse binnen zijn grenzen gehad. De tentoonstelling 'Fietzen met Fongers' wil de aandacht vestigen op dit vermaarde bedrijf, dat in 1970 zijn poorten sloot maar 125 jaar na de start nog altijd tot de verbeelding spreekt, zowel van fietshistorici, liefhebbers van industrieel erfgoed en – niet te vergeten - veel bewoners van de stad Groningen.

Hoorn Affichemuseum

0229-299846 / www.affichemuseum.nl

VASTETENTOONSTELLING

Hoogtepunten uit klassieke Nederlandse affiches

Op de tweede etage van het museum is een selectief overzicht te zien van 100 jaar Nederlandse affiches.

Deze tentoonstelling wordt ondersteund met een presentatie op video die een beeld geeft van de (internationale) ontwikkelingen van het affiche met enkele flitsen van de verschillende druktechnieken.

Laren - Singer Museum
035 - 5393939 / www.singerlaren.nl
Dutch Utopia. Zo zagen ze ons graag. Maar zo waren we niet. Amerikaanse kunstenaars in Nederland 1880-1914. T/m 16-01-2011 *
Singer Memorial Collectie. Hoogtepunten uit eigen verzameling. t/m 27-03-2011 *)

Otterlo – Kröller-Müller Museum

0318-591241 / www.kmm.nl

Het scheppen van een blijvend monument - Van landgoed tot nationaal park De Hoge Veluwe T/m 7 november 2010 *)

Rotterdam – Kunsthal

010-4400300 / www.kunsthal.nl

Edvard Munch. T/m 20-02-2011

Voor het eerst wordt in Nederland uitgebreid aandacht besteed aan Edvard Munch (1863-1944); een van de meest fascinerende kunstenaars uit de laat negentiende- en begin twintigste eeuw. De Kunsthal Rotterdam presenteert met ruim honderdvijftig schilderijen en werken op papier een overzicht van het oeuvre van de Noorse schilder, die bij het grote publiek vooral bekend is door het schilderij 'De Schreeuw' (1893). Alle werken in de tentoonstelling zijn afkomstig uit particuliere collecties en worden éénmalig samengebracht; een absolute buitenkans voor iedereen die het oeuvre van Edvard Munch (beter) wil leren kennen. Munch schildert over het leven, over de liefde en de dood; diepe emoties zoals eenzaamheid, angst en innerlijke spanningen zijn de leidraad in zijn werk. Door de thematiek, de krachtige com-

positie, vloeiende lijnvoering en het bijzondere kleur- en materiaalgebruik raken zijn schilderijen ons tot op de dag van vandaag.

Rotterdam – Museum Boijmans van Beuningen

010-4419400 / www.boijmans.nl

De grote ogen van Kees van Dongen. T/m 23-01-2011

De tentoonstelling 'De grote ogen van Kees van Dongen' laat circa tachtig internationale topwerken zien van de befaamde schilder Kees van Dongen. Maar liefst zestig schilderijen en een selectie tekeningen, keramiek, affiches en fotomateriaal worden speciaal voor de tentoonstelling overge-

vlogen uit internationale topcollecties, van New York tot Monaco en van Genève tot Moskou. De werken tonen de weidse blik van deze in Nederland geboren kunstenaar, die in Parijs wereldberoemd werd met zijn kleurrijke vrouwenportretten. Vrouwen met grote ogen, acrobates, naakte vrouwen, vrouwen gekleed in de couture van de ontwerper Paul Poiret en vrouwen die hij schilderde tijdens zijn verre reizen. Ook zijn eigen geliefden en goede vriendinnen – zoals de minnares van Pablo Picasso, met wie Van Dongen in Parijs een atelier deelde – werden door de schilder vereeuwigd.

Scheveningen – Museum Beeld aan Zee
070 – 3585857 / www.beeldenaanzee.nl

Henri Gaudier-Brzeska (1891-1915). Beelden en tekeningen uit de collectie van het Centre Pompidou. T/m 12-12-2010

De Franse kunstenaar Henri Gaudier-

Brzeska (1891-1915) is een van de belangrijkste vernieuwers van de moderne beeldhouwkunst. Gaudier-Brzeska legde zich toe op het directe hakken in steen. In een periode van vier jaar maakte hij portretten, naakten, dieren en decoratieve stukken, die worden gekenmerkt door een originele synthese van kubisme, primitivisme en abstractie. Daarnaast maakte hij vele tekeningen die nauw verwant zijn aan zijn sculpturen.

Bij het uitbreken van WO I meldde Gaudier-Brzeska zich bij het Franse leger. Op 23-jarige leeftijd sneuvelde hij aan het Front. Deze tentoonstelling, die wordt georganiseerd in samenwerking met het Centre Pompidou in Parijs, is het eerste retrospectief van zijn werk in Nederland.

Utrecht – Centraal Museum
030-2362362 / www.centraalmuseum.nl
Rietvelds Universum. Rietveld, Frank Lloyd Wright, Le Corbusier en Theo van Doesburg
20-10-2010 t/m 30-01-2011

De tentoonstelling Rietvelds Universum laat zien dat de Utrechtse architect en ontwerper Gerrit Th. Rietveld (1888-1964) veel meer heeft ontworpen dan de klassieke Rood-blauwe stoel en het beroemde Rietveld Schröderhuis. Hij realiseerde meer dan honderd gebouwen en vele meubelen.

Het Centraal Museum plaatst Rietvelds werk in een brede context. Door de per-

soon en zijn manier van werken centraal te stellen en te vergelijken met beroemde tijdgenoten als Wright, Le Corbusier, Mies van der Rohe komt het creatieve genie van Rietveld in een nieuw licht te staan

en wordt er een beeld gegeven van Rietvelds bijdrage aan 20ste-eeuwse architectuur en design. De tentoonstelling wordt gerealiseerd in samenwerking met het Nederlands Architectuurinstituut.

BELGIE

Antwerpen – Zilvermuseum Sterckshof
0032-3-3605252 / www.zilvermuseum.be
Wiener Werkstätte Zilver en Belgisch zilverdesign. Tot 12-12-2010

Antwerpen – Koninklijk Museum voor Schone Kunsten
0032-3-2387809 / www.kmska.be
Ensor ontmaskerd
07-10-2010 t/m 13-02-2010

Brussel – Paleis voor Schone Kunsten
0032-2-5078200 / www.bozar.be
Ensor, componist en schrijver
07-10-2010 t/m 23-01-2011

Brussel ING Cultuurcentrum
0032-2-5472292 / www.ing.be/art

Ensor ontmaskerd.
07-10-2010 t/m 13-02-2011

Gent – Design Museum
0032-9- 2679999
www.design.museum.gent.be
Art deco en art nouveau uit Nederland. Een selectie uit de collectie van het Drents Museum Assen
20-11-2010 tot 27-02-2011

De collectie Alonso van art nouveau tot Studio Glass Movement
23-10-2010 tot eind 2011

Gent – Museum voor Schone Kunsten
0032-9-2400700 / www.mskgent.be
Hareng Saur / Ensor en de hedendaagse kunst. T/m 27-02-2011

DUITSLAND

Essen – Folkwang Museum
0049-201 8845 444
www.museum-folkwang.de
Pictures of a metropolis: the Impressionists in Paris.
02-10-2010 t/m 30-01-2011

Wuppertal – Von der Heydtmuseum
0049-202 563-2626
www.bonnard-ausstellung.de
Bonnard – Magier der Farbe.
T/m 30-01-2011

*) Zie voor een uitgebreidere beschrijving de eerder verschenen nieuwsbrieven.

Redactie Nieuwsbrief

teksten

Ben Stork
06-23552634
redactie@vvnk.nl

vormgeving

Eef de Hilster
webmaster@vvnk.nl